

Cari açığın bazı özellikleri ve politika önerileri

Seyfettin Gürsel*

Bu bilgi notunda büyümekte olan cari açığın (2002-2007) yatırım mallarının finansmanı, enerji fiyatları, reel kur gibi bazı unsurlarla ilişkisi ayrıntıyla incelenmektedir.

Bazı özellikler

- 1- 2004 yılından itibaren özel yatırımlarda büyük bir artış gerçekleşmiştir. Buna paralel olarak yatırım malı ithalatı da düzenli olarak artmıştır. Artan yatırımların finansmanında firmaların büyük ölçüde döviz cinsinden dış kredi kullandıkları görülüyor. (Tablo 1 ve Grafik 1). 2007'de yatırım malları ithalatının tamamının firmalar tarafından dış kaynaklardan finanse edildiği anlaşılıyor. Yatırım malı kaleminin yarattığı açığın dış kredi ile finanse edilmesi, yatırımlar ihracata yönelik olduğu sürece sorun yaratmaz. Ancak TCMB'nin son çalışmaları, dövizle borçlanan firmalar genellikle ihracata yönelik olsalar da burada bir açık pozisyon riskinin oluşmakta olduğunu gösteriyor.
- 2- Yatırım malları hariç ithalat artışı ihracat artışının üzerinde gerçekleşmiştir (Tablo 2, Grafik 2). İhracatın yatırım malları hariç ithalatı karşılama oranı yüzde 84'den yüzde 75'e düşmüştür. Bu hiç kuşkusuz çok olumsuz bir gelişmedir. Artan açığın sadece bir bölümü artan enerji fiyatlarından kaynaklanmıştır. 2007 petrol fiyatları ile enerji ithalatı yeniden hesaplandığında (tablo 3, grafik 3) 2002'de ihracat, 2007 fiyatlarıyla hesaplanmış enerji hariç ithalatı fazlasıyla karşılarken, 2007'de ancak yüzde 79'unu karşılar durumdadır.
- 3- Büyüyen cari açık artan enerji fiyatlarından çok, büyümenin, özellikle de ihracatın artan miktarda ithal girdi kullanmasından kaynaklanmaktadır. Bu gelişmenin bir kaç nedeni olduğunu öne sürebiliriz. Birincisi, reel kurdaki artışın negatif rekabet etkisidir. OECD'nin son araştırması rekabet gücü unsurları arasında en etkilisinin reel kur olduğunu ortaya koymuştur. Doların değer kaybı etkisini bertaraf etmek için hesaplanan Euro-Dolar sepeti ile enerji hariç ithalat artışı ile reel kur artışı arasında çok yüksek korelasyon olduğu açıktır (Grafik 4, Tablo 4). Enerji hariç ithalat ile GSYH büyümesi arasında da tam bir paralellik vardır (Grafik 5). Ekonomi başlangıçtaki yapısal açığı azaltacak yapıda gelişmemektedir. Buna bir de artan enerji faturası eklenince durum vahimleşmiştir.
- 4- İkinci bir neden, ihracatı sürükleyen sektörlerin (başta otomotiv) teknik ve tarihi nedenlerle daha çok ithal girdi kullanmalarıdır (yassı çelik, motor...). Başka nedenler de araştırılmalıdır.

Politika önerileri

* Prof. Dr. Seyfettin Gürsel, **betam** Direktörü, seyfettin.gursel@bahcesehir.edu.tr

- 1- Enflasyonla mücadelenin bir sonucu (bedeli) olarak daha uzun yıllar kurun rekabet aracı olarak kullanılması mümkün gözüküyor. İlerde enflasyon yüzde 4'e indiğinde daha sıkı maliye daha gevşek para politikası mix'i ile kur daha rekabetçi kılınabilir. Ancak bu önümüzdeki bir kaç yıl için olanaksız. Dolayısıyla değerli TL'yi telafi edecek maliyet kazançları gerekiyor. Bu maliyet kazançları ancak istihdam ve işlem maliyetleri üzerindeki vergi yükleri düşürülerek (kaçak elektriğin önlenmesi de katkı yapar) sonuç alınabilir. Bu bakımdan işgücü piyasası reformu ve diğer yapısal reformlar (yeni ticaret kanunu vb) bir an önce devreye girmelidir. İşgücü reformunun ve diğer reformların kamu maliyesine yükü mutlaka harcama tasarrufları ile karşılanmalıdır.
- 2- Verimlilik artışlarının kamu tarafından desteklenmesi gerekiyor. Ar-Ge yasası önemli bir adım oldu. Uygulama ve sonuçlar yakından takip edilerek gerekirse yasa takviye edilmeli. Markalaşmanın ve kalitenin tüm belli başlı ihracat sektörlerinde özel olarak nasıl destekleneceği düşünülmeli.
- 3- Otomotiv başta olmak üzere lokomotif ihracat sektörlerinde ithal ikameci politikalar uygulanmalı, ara mallarını üretecek yatırımlar özel olarak teşvik edilmeli (gerekirse düşük alt sınırlar uygulanmalı)
- 4- Başta Rusya olmak üzere petrol zengini komşularımıza nasıl daha fazla mal ve hizmet satabileceğimiz özel olarak araştırılmalı ve bu işe yeterli kamu kaynağı tahsis edilmeli. Artan enerji faturasının başka türlü telafisi mümkün değil.

Tablolar

Tablo 1: Yatırım malları ithalatı ve özel reel sektör borç stoku (2002-2007, milyon dolar)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Yatırım malları ithalatı	8400	11326	17397	20363	23348	27054
Özel reel sektör borç büyümesi (finansal olmayan kuruluşlar)	2512	2454	7003	8360	20107	29707
Özel reel sektör borç büyümesi (finansal olmayan kuruluşlar) / Yatırım malları ithalatı	0.30	0.22	0.40	0.41	0.86	1.10
Yatırım malları ithalatı / ithalat	0.16	0.16	0.18	0.17	0.17	0.16

Tablo 2: İthalat (yatırım malı hariç) ve ihracat (2002-2007, milyon dolar)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
İthalat (yatırım malları hariç)	43154	58014	80142	96411	116229	143003
İhracat	36059	47253	63167	73476	85535	107215
İhracat / ithalat (yatırım malları hariç)	0.84	0.81	0.79	0.76	0.74	0.75

Tablo 3: İthalat (2007 fiyatları ile enerji hariç) ve ihracat (2002-2007, milyon dolar)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
İhracat	36059	47253	63167	73476	85535	107215
Ham petrol fiyatları (yıllık ortalama, dolar)	22.81	27.69	37.41	49.81	58.3	64.2
Enerji ithalatı (milyon dolar, cari)	9204	11575	14407	21256	28859	33881
Enerji ithalatı (milyon dolar, 2007 fiyatları)	25905	26837	24725	27396	31780	33881
İthalat (enerji hariç*)	25649	42503	72815	89378	107797	136176

Tablo 4: İthalat (enerji hariç, milyon dolar) ve reel efektif döviz kuru, 2002-2007)

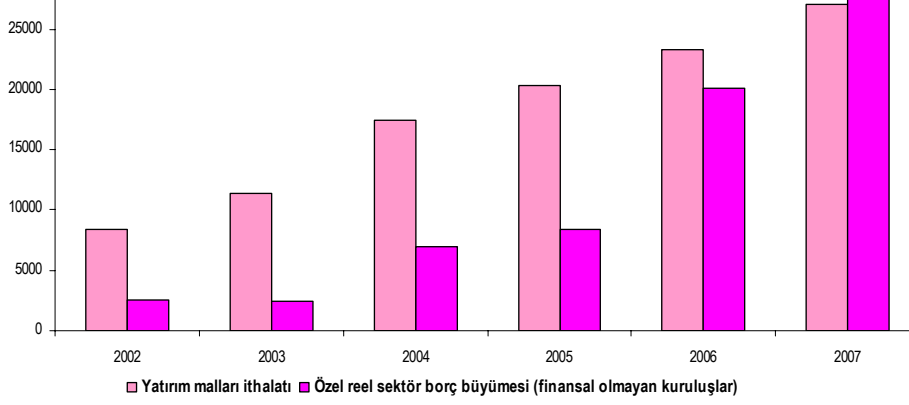
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
İthalat (enerji hariç, milyon dolar)	42350	57765	83132	95519	110717	136176
AB'nin ithalattaki payı	0.50	0.51	0.49	0.45	0.43	0.40
Euro - Dolar paritesi (yıllık ortalama)	0.95	1.13	1.24	1.25	1.26	1.37
İthalata göre ağırlıklandırılmış Euro - Dolar sepeti	0.97	1.07	1.12	1.11	1.11	1.15
İthalat (enerji hariç, milyon Euro - Dolar sepeti)	43444	54226	74243	86003	99772	118644
Reel efektif döviz kuru (TÜFE)	125	141	143	171	160	190

Tablo 5: İthalat (enerji hariç, milyon dolar) ve GSYH (1998 sabit fiyatları, milyon YTL)

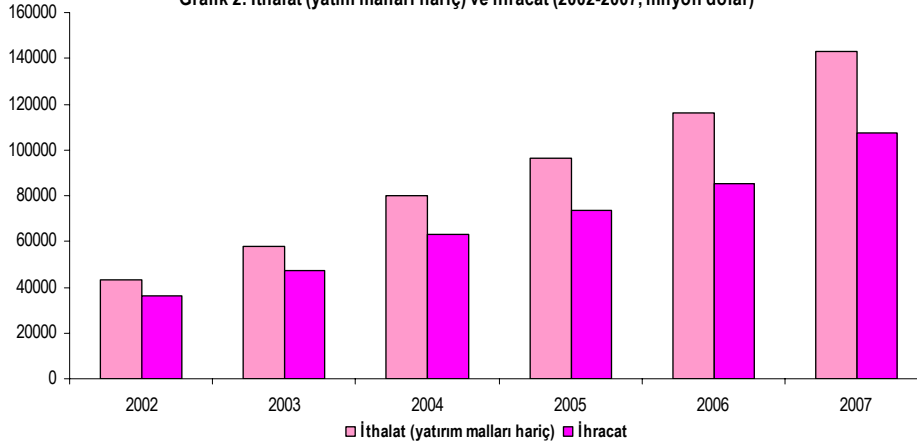
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
İthalat (enerji hariç, milyon Euro - Dolar sepeti)	43444	54226	74243	86003	99772	118644
GSYH	72520	76338	83486	90500	96738	101046

Grafikler

Grafik 1: Yatırım malları ithalatı ve özel reel sektör borç büyümesi (finansal olmayan) (2002-2007, milyon dolar)

Grafik 2: İthalat (yatırım malları hariç) ve ihracat (2002-2007, milyon dolar)

Grafik 3: İthalat (enerji hariç*) ve ihracat (2002-2007, milyon dolar)

